

ПЛЕНУМ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

24 жовтня 2011 року

м. Київ

№ 10

Про деякі питання
підвідомчості і підсудності
справ господарським судам

Із змінами і доповненнями, внесеними
постановами пленуму Вищого господарського суду України
від 17 жовтня 2012 року № 10,
від 16 січня 2013 року № 3,
від 29 травня 2013 року № 9,
від 29 травня 2013 року № 11,
від 17 грудня 2013 року № 13,
від 10 липня 2014 року № 6,
від 16 грудня 2015 року № 2

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" пленум Вищого господарського суду України **постановляє:**

З метою однакового і правильного визначення підвідомчості і підсудності справ господарським судам дати такі роз'яснення.

1. У вирішенні питань, пов'язаних з прийняттям позовних заяв, господарським судам слід розрізняти поняття підвідомчості і підсудності справ.

Підвідомчість - це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції (стаття 12 Господарського процесуального кодексу України, далі - ГПК). Підсудність визначається колом справ у спорах, вирішення яких віднесено до підвідомчості певного господарського суду (статті 13, 15 і 16 ГПК).

2. З огляду на приписи частини третьої статті 22 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", згідно з якими місцеві господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають з господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності, та на вимоги статей 1, 4¹, 12 ГПК господарські суди розглядають справи в порядку позовного провадження, коли склад учасників спору відповідає приписам статті 1 ГПК, а правовідносини, з яких виник спір, мають господарський характер.

3. У вирішенні питання про те, чи є правовідносини господарськими, а спір - господарським, слід виходити з визначень, наведених у статті 3 Господарського кодексу України.

3.1. Господарський спір підвідомчий господарському суду, зокрема, за таких умов:

- участь у спорі суб'єкта господарювання;
- наявність між сторонами, по-перше, господарських відносин, врегульованих Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, іншими актами господарського і цивільного законодавства, і, по-друге, спору про право, що виникає з відповідних відносин;
- наявність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення спору господарським судом;
- відсутність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції.

3.2. Таким чином, господарські суди на загальних підставах вирішують усі спори між суб'єктами господарської діяльності, а також спори, пов'язані з:

- приватизацією державного та комунального майна (крім спорів про приватизацію державного житлового фонду), в тому числі спори про визнання недійсними відповідних актів органів місцевого самоврядування та органів приватизації, а також спори зі справ, що виникають з корпоративних відносин.

З огляду на приписи частини другої статті 1 та статті 12 ГПК зазначені справи підвідомчі господарським судам і в тому разі, якщо сторонами в судовому процесі виступають фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Справи, що виникають з корпоративних відносин, - це справи зі спорів між юридичними особами та їх учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасниками, які вибули, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи. Предметом відповідних позовів можуть бути вимоги про визнання недійсними: актів органів управління юридичної особи; її установчих документів; правочинів, укладених юридичною особою, якщо позивач обґрунтує свої вимоги порушенням його корпоративних прав або інтересів, тощо. Виняток становлять трудові спори за участю юридичної особи;

(абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 у редакції постанови пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6)

- утворенням суб'єктів господарювання, їх реорганізацією і ліквідацією, включаючи спори про визнання недійсними установчих документів, припинення діяльності юридичної особи та скасування її державної реєстрації;

(абзац п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 13)

- захистом права власності, в тому числі з визнанням цього права;
- використанням у господарському обороті об'єктів інтелектуальної власності, включаючи спори за позовами суб'єктів господарювання до органів державної влади про визнання недійсними актів про видачу

документів, що посвідчують право інтелектуальної власності, та відмовою в реєстрації об'єктів промислової власності;

- укладенням, зміною, виконанням і розірванням усіх господарських договорів між суб'єктами господарювання і органами державної влади і місцевого самоврядування, включаючи договори, які укладаються шляхом проведення конкурсу, біржових торгів, аукціонів тощо. До таких договорів відносяться, зокрема, такі: про відчуження об'єктів приватизації (крім приватизації державного житлового фонду); передачу державного або комунального майна в оренду; закупівлю товарів (робіт, послуг) для державних потреб;

- визнанням недійсними договорів, укладених суб'єктами господарювання, або між суб'єктами господарювання та органами державної влади і місцевого самоврядування шляхом проведення прилюдних торгів (аукціону), у тому числі договорів купівлі-продажу і оренди землі, а так само визнання недійсними актів про проведення відповідних торгів (аукціону). При цьому в останньому випадку набувач майна, реалізованого на торгах (аукціоні), незалежно від наявності у нього статусу підприємства чи організації в розумінні частини першої статті 1 ГПК (тобто підприємства, установи, організації, іншої юридичної особи, громадянина, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і набув статусу суб'єкта такої діяльності), залучається до участі у справі як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, і, отже, відповідна справа за будь-яких обставин підлягає розгляду господарським судом;

(абзац дев'ятий підпункту 3.2 пункту 3 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 10)

- вимогами про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктом публічно-правових відносин, - за умови, що такі вимоги не об'єднуються з вимогою вирішити публічно-правовий спір і за своїм суб'єктним складом підпадають під дію статті 1 ГПК;

- оскарженням відповідно до частини першої статті 60 Закону України "Про захист економічної конкуренції" рішень (розпоряджень) органів Антимонопольного комітету України та стягненням з суб'єктів господарювання сум штрафів та пені у зв'язку з порушенням конкурентного законодавства;

- у сфері містобудування, в тому числі за участю центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері будівництва, містобудування та архітектури;

(підпункт 3.2 пункту 3 доповнено абзацом дванадцятим згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р.

№ 10, абзац дванадцятий підпункту 3.2 пункту 3 у редакції постанови пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

- стягнення простроченої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою (Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста) за кредитом (позикою), залученим державою (Автономною

Республікою Крим чи територіальною громадою міста) або під державну (місцеву) гарантію, а також за кредитом з бюджету, включаючи плату за користування такими кредитами (позиками) та пеню (частина дев'ятого статті 17 Бюджетного кодексу України), в тому числі за позовами органів державної податкової служби України, оскільки майнові відносини у відповідних справах засновані на юридичній рівності сторін;

(підпункт 3.2 пункту 3 доповнено абзацом згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

- стягнення з органів місцевого самоврядування та спеціально уповноважених державних органів, які є розпорядниками бюджетних коштів, сум збитків, пов'язаних з перевезеннями пасажирів пільгових категорій.

(підпункт 3.2 пункту 3 доповнено абзацом згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

4. До компетенції господарських судів віднесено розгляд усіх справ про банкрутство, а також справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, за певними винятками (пункт 7 частини першої статті 12 ГПК). Зазначені справи відповідно до частини другої статті 4¹ ГПК розглядаються в порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законами України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та "Про банки і банківську діяльність".

(абзац перший пункту 4 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

Абзац другий пункту 4 виключено (згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

5. Відповідно до частини першої статті 1 Закону України "Про фермерське господарство" останнє є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи.

Згідно з частиною 4 статті 7 названого Закону у разі відмови органів державної влади та органів місцевого самоврядування у наданні земельної ділянки для ведення фермерського господарства питання вирішується судом. Рішення суду про задоволення позову є підставою для відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості), видачі документа, що посвідчує право власності, або укладання договору оренди.

Статтею 8 Закону України "Про фермерське господарство" передбачено, що після одержання державного акта на право власності на земельну ділянку або укладення договору оренди земельної ділянки та його державної реєстрації, фермерське господарство підлягає державній реєстрації. Державна реєстрація фермерського господарства проводиться за наявності всіх необхідних документів протягом не більше п'яти робочих днів. Органи державної реєстрації зобов'язані протягом цього терміну внести дані з реєстраційної картки до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності та видати свідоцтво про державну реєстрацію фермерського господарства.

У зв'язку з цим спори, пов'язані з відмовою у наданні громадянину земельної ділянки для ведення фермерського господарства, та спори щодо

розподілу майна фермерського господарства, яке припинило свою діяльність, не підвідомчі господарським судам. Що ж до спорів, пов'язаних з наданням додаткової земельної ділянки фермерському господарству після його створення, а також спорів про припинення діяльності фермерського господарства, то вони відповідно до статей 1 та 12 ГПК підвідомчі господарським судам.

6. За правилами господарського судочинства мають розглядатися справи зі спорів про відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу, в тому числі за позовами спеціально уповноважених державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.

**Абзац другий пункту 6 виключено
(згідно з постановою пленуму Вищого
господарського суду України від 29.05.2013 р. № 9)**

7. Відповідно до частини першої статті 26 Закону України "Про режим іноземного інвестування" спори між іноземними інвесторами і державою з питань державного регулювання іноземних інвестицій та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями підлягають розгляду в судах України, якщо інше не визначено міжнародними договорами України. За змістом статей 1 та 12 ГПК України господарським судам підвідомчі справи у відповідних спорах, якщо інше не визначено міжнародними договорами України.

Справи в усіх інших спорах, не зазначених у частині першій цієї статті, підлягають розгляду в судах та/або в господарських судах України, або за домовленістю сторін у третейських судах, у тому числі за кордоном (частина друга статті 26 названого Закону).

8. Виходячи з приписів частини другої статті 50 Закону України "Про нотаріат", право на оскарження нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, а також нотаріального акта має особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії чи акти.

Спори між боржниками і стягувачами, а також спори за позовами інших осіб, прав та інтересів яких стосуються нотаріальні дії чи акт, у тому числі про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, про повернення стягнутого за виконавчим написом, вирішуються господарським судом за позовами боржників або зазначених осіб до стягувачів, якщо суб'єктний склад сторін відповідного спору відповідає приписам статті 1 ГПК. При цьому за змістом статей 1, 2, 18, 22, 27 ГПК, статей 1 і 3 названого Закону нотаріус не може бути відповідачем у господарському процесі, а залучається до участі в ньому як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Водночас слід мати на увазі, що до господарського суду не можуть оскаржуватися дії нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису, коли йдеться виключно про порушення нотаріусом правил вчинення відповідної нотаріальної дії і при цьому позивачем не порушується питання про захист права, заснованого на приписах цивільного чи господарського законодавства.

9. Згідно зі статтею 17 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" рішення місцевих органів державної виконавчої влади щодо володіння і користування культовими будівлями і майном можуть бути оскаржені до суду в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України. Отже, встановивши, що позовна заява містить вимоги про визнання такого рішення недійсним, господарський суд повинен відмовити у її прийнятті з посиланням на пункт 1 частини першої статті 62 ГПК. Такий же порядок застосовується і до заяви прокурора або органу, уповноваженого реєструвати статuti релігійних організацій, про припинення діяльності релігійної організації (стаття 16 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації").

10. Розгляд господарськими судами скарг у порядку статті 121² ГПК є однією з форм судового контролю щодо виконання рішень, ухвал, постанов, а виконання рішення, ухвали постанови господарського суду є невід'ємною частиною судового процесу.

Отже, зазначені скарги щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів підлягають розгляду господарським судом, який розглянув відповідну справу у першій інстанції, тобто тим господарським судом, що видав виконавчий документ (наказ чи ухвалу). Розгляд таких скарг здійснюється господарськими судами за правилами ГПК.

(абзац другий пункту 10 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 13)

Оскільки прийняття органами Державної виконавчої служби, її посадовими особами будь-яких рішень (постанов тощо) в процесі здійснення виконання судових рішень господарських судів підпадає в розумінні статті 121² ГПК під ознаки дій цих органів та осіб, то відповідні рішення також підлягають оскарженню до названих судів.

Якщо у відповідній скарзі йдеться про оскарження дій (бездіяльності) органу Державної виконавчої служби у зведеному виконавчому провадженні, то вона підлягає розглядові господарським судом у тій частині, яка стосується виконання рішення (ухвали, постанови) господарського суду, але не загального суду чи іншого органу, який видав виконавчий документ.

11. Господарським судам підвідомчі на загальних підставах справи зі спорів, пов'язані з визнанням права на майно, на яке накладено арешт, і про зняття з нього арешту та з розглядом позовів до юридичної особи, яка зобов'язана здійснити стягнення коштів з боржника у разі невиконання рішення з вини цієї юридичної особи (статті 60 і 87 Закону України "Про виконавче провадження"), - за умови, коли сторонами у судовому процесі є підприємства чи організації у розумінні статті 1 ГПК.

Що ж до скарг, які подаються до суду на підставі статті 82 названого Закону та статті 121² ГПК, то, за змістом останньої з названих норм, їх розглядає виключно місцевий господарський суд, яким відповідну справу розглянуто у першій інстанції.

12. Господарські суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону

України "Про третейські суди" (стаття 2 ГПК). Що ж до рішень іноземних судів, іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, а також рішень міжнародного комерційного арбітражу, що діє відповідно до Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж", то вирішення питань, пов'язаних з наданням дозволу на примусове виконання таких рішень та їх оскарженням, не віднесено до компетенції господарських судів.

13. Відповідно до статті 116 ГПК виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом. Наказ видається стягувачеві або надсилається йому після набрання судовим рішенням законної сили. У наказі господарського суду згідно з частиною першою статті 117 ГПК і статтею 18 Закону України "Про виконавче провадження" зазначається, зокрема, резолютивна частина рішення.

Оскільки наказ господарського суду відтворює резолютивну частину рішення цього суду, оскарження наказу поза межами апеляційного чи касаційного перегляду рішення, на виконання якого такий наказ видано, неможливе. Тому заінтересована сторона у справі може в установленому ГПК порядку оскаржити лише рішення господарського суду, на підставі якого відповідний наказ видано.

Отже, господарський суд повинен відмовляти у прийнятті позовної заяви про визнання наказу господарського суду недійсним або таким, що не підлягає виконанню, на підставі пункту 1 частини першої статті 62 ГПК з огляду на те, що така позовна заява не підлягає розгляду в господарських судах.

Що ж до заяв стягувачів або боржників про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, то такі заяви розглядаються господарськими судами в порядку, визначеному статтею 117 ГПК.

14. Якщо в законодавчому акті підвідомчість спорів визначена альтернативно: суду чи господарському суду, або зазначено, що спір вирішується в судовому порядку, господарському суду слід виходити з суб'єктного складу учасників спору та характеру спірних правовідносин.

Необхідно мати на увазі, що ГПК не передбачено можливості об'єднання в одне провадження вимог, що підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства. Тому в разі подання позову, в якому такі вимоги об'єднано, господарський суд приймає позовну заяву в частині вимог, що підлягають розглядові господарськими судами, а в іншій частині з посиланням на пункт 1 частини першої статті 62 ГПК - відмовляє у прийнятті позовної заяви. Якщо у розгляді справи буде встановлено, що провадження у відповідній частині порушено помилково, господарський суд припиняє провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 1 частини першої статті 80 ГПК.

15. Господарським судам слід мати на увазі, що не всі договори, укладені суб'єктами владних повноважень, їх посадовими чи службовими особами на реалізацію своїх повноважень, відносяться до адміністративних договорів. Якщо обов'язковим учасником договору відповідно до

законодавства повинен бути суб'єкт владних повноважень, то такий договір є адміністративним, оскільки суб'єкт владних повноважень у такому випадку діє від імені держави (територіальної громади), в її інтересах чи для забезпечення їх, а не для своїх власних потреб. У разі ж вчинення цивільного правочину між суб'єктом владних повноважень і суб'єктом господарської діяльності, договірні відносини сторін ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності. Тому до адміністративних договорів не відносяться договори, укладені за правилами Цивільного та Господарського кодексів України, інших актів цивільного або господарського законодавства.

16. Не підлягають розглядові в господарських судах справи у спорах, пов'язаних із здійсненням владних повноважень:

- Фондом соціального захисту інвалідів та його відділенням у зв'язку із застосуванням адміністративно-господарських санкцій, передбачених статтею 20 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні";

- Пенсійним фондом України та його органами у прийнятті рішень про стягнення простроченої заборгованості із страхових внесків до названого Фонду;

- виконавчими дирекціями Фондів соціального страхування, їх робочими органами у відносинах, пов'язаних із здійсненням керівництва та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, проведенням збору та акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, забезпеченням фінансування виплат за загальнообов'язковим державним страхуванням та здійсненням інших функцій згідно з затвердженими статутами;

- Державною інспекцією з контролю за цінами та її територіальними органами у прийнятті рішень про застосування санкцій за порушення державної дисципліни цін.

Водночас господарськими судами розглядаються на загальних підставах справи зі спорів за участю названих органів, якщо такі спори виникають з цивільних чи господарських правовідносин, в яких ці органи виступають на рівних засадах з іншими учасниками відповідних відносин (наприклад, у зв'язку з виконанням цивільно-правових чи господарсько-правових договорів, відшкодування матеріальної або моральної шкоди, із зобов'язань у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави тощо).

17. До компетенції господарських судів не відноситься розгляд справ у спорах:

- а) про оскарження нормативно-правових актів, ухвалених суб'єктом владних повноважень, яким останній зобов'язує суб'єкта господарювання вчинити певні дії, утриматись від вчинення певних дій або нести відповідальність;

(підпункт "а" пункту 17 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 13)

б) про оскарження суб'єктом господарювання дій (бездіяльності) органу державної влади, органу місцевого самоврядування, іншого суб'єкта владних повноважень, їхньої посадової чи службової особи, що впливають з наданих їм владних управлінських функцій, якщо ці дії (бездіяльність) не пов'язані з відносинами, у сфері господарювання;

(підпункт "б" пункту 17 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 13)

в) між суб'єктами владних повноважень з приводу їхньої компетенції у сфері управління;

г) з приводу укладання та виконання адміністративних договорів;

д) за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом.

Інші справи за участю господарюючих суб'єктів та суб'єктів владних повноважень не мають ознак справ адміністративної юрисдикції і повинні розглядатися господарськими судами на загальних підставах. До таких справ належать усі справи у спорах про право, що виникають з відносин, врегульованих Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, іншими актами господарського і цивільного законодавства.

18. Відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів (стаття 1 Бюджетного кодексу України), не є господарськими; до відповідних відносин не застосовується також і Цивільний кодекс України (частина друга статті 1 цього Кодексу). Отже, заяви у спорах, пов'язаних з названими відносинами, не підлягають розгляду в господарських судах України.

19. У вирішенні питань, пов'язаних з підвідомчістю справ у спорах, що виникають із земельних відносин, господарським судам слід враховувати викладене в пункті 1 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 № 6 "Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин".

20. Відповідно до статей 13, 15 ГПК підсудність справ визначається за предметними і територіальними ознаками. Виняток з цього правила становить виключна підсудність справ (стаття 16 ГПК). Можливості визначення підсудності справи самими сторонами у договорі названим Кодексом не передбачено.

(абзац перший пункту 20 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

Визначаючи територіальну підсудність справи, господарські суди повинні виходити з такого.

20.1. Місцезнаходження юридичної особи або фізичної особи - підприємця визначається на підставі відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців (стаття 17 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців").

20.2. Територіальна підсудність справи за участю відособленого підрозділу юридичної особи визначається відповідно до вимог статті 15 ГПК за місцем знаходження відособленого підрозділу, якому надано право здійснювати повноваження сторони від імені юридичної особи.

Господарським судам слід також враховувати, що, оскільки відособлений підрозділ юридичної особи діє у межах наданих йому повноважень, то подання позову за місцем знаходження цього підрозділу правомірне лише тоді, коли спір впливає саме з його діяльності.

У разі відсутності у відособленого підрозділу відповідних повноважень та/або коли спір не пов'язаний з діяльністю цього підрозділу, позовні матеріали або справа надсилаються за підсудністю до господарського суду за місцем знаходження юридичної особи.

20.3. Спори, пов'язані з укладанням, зміною умов, розірванням чи визнанням недійсними договорів, підлягають вирішенню господарським судом за місцем знаходження однієї з сторін, до якої звернувся заявник.

(абзац перший підпункту 20.3 пункту 20 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6)

У питаннях визначення підвідомчості і підсудності справ зі спорів про визнання правочинів (господарських договорів) недійсними слід враховувати також викладене у пункті 1 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 № 11 "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними".

(підпункт 20.3 пункту 20 доповнено абзацом другим згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6)

20.4. Підсудність справ про стягнення іноземної валюти визначається на загальних підставах відповідно до розділу III ГПК.

20.5. Підпункт 20.5 пункту 20 виключено (підпункт 20.5 пункту 20 у редакції постанови пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 11, виключено згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6, у зв'язку з цим підпункти 20.6 - 20.9 вважати відповідно підпунктами 20.5 - 20.8)

20.5. Частина п'ята статті 16 ГПК відносить справи зі спорів, у яких відповідачем є вищий чи центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, до підсудності господарського суду міста Києва.

(абзац перший підпункту 20.5 пункту 20 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 10)

З огляду на це, у вирішенні питання про визначення підсудності відповідних справ, у разі, коли позивач зазначає центральний орган

виконавчої влади або державну адміністрацію як відповідача поряд з іншими відповідачами без достатніх на це підстав, необхідно враховувати таке.

Якщо позивач з якихось причин вважає, що одним із відповідачів зі справи має бути центральний орган виконавчої влади або державна адміністрація і у зв'язку з цим позовна заява подається до господарського суду міста Києва, або у разі передачі відповідної справи іншим господарським судом до цього суду, останній у процесі підготовки справи до розгляду вправі вирішити питання про залучення до участі у справі іншого відповідача або, за згодою позивача, - про заміну неналежного відповідача (стаття 24 ГПК). Якщо у такому випадку справа стала підсудною іншому господарському суду, вона згідно із частиною третьою статті 17 ГПК має бути розглянута господарським судом міста Києва.

20.6. Якщо господарський суд, який прийняв справу до свого провадження з додержанням правил підсудності, залучив іншого відповідача чи замінив неналежного відповідача і у зв'язку з цим справа стала підсудною іншому господарському суду, питання про підсудність визначається за правилом частини третьої статті 17 ГПК, за винятком випадків, коли наслідком змін на стороні відповідача стає виключна підсудність справи.

20.7. Статтею 16 ГПК встановлено виключну підсудність справ господарському суду у спорах про право власності на майно або про витребування майна з чужого незаконного володіння чи про усунення перешкод у користуванні майном; такі справи розглядаються за місцезнаходженням майна. Також за правилами статті 16 ГПК визначається підсудність справ у спорах про звернення стягнення на нерухоме майно, що є предметом іпотеки, шляхом визнання права власності на це майно.

(абзац перший пункту 20.7 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.12.2015 р. № 2)

Місцезнаходження майна має бути підтверджено документально. У разі неможливості подання позивачем такого підтвердження, підсудність справи визначається на загальних підставах, тобто згідно зі статтею 15 ГПК.

Якщо відповідачем у справі є орган, зазначений у частині п'ятій статті 16 ГПК, то така справа у будь-якому разі підлягає розгляду у господарському суді міста Києва. Це стосується й тих випадків, коли відповідний орган взяв участь у справі в процесі її розгляду, тобто був залучений як інший відповідач чи в порядку заміни неналежного відповідача (стаття 24 ГПК), або як відповідач за зустрічним позовом у цій же справі (стаття 60 ГПК); у таких випадках правило частини третьої статті 17 названого Кодексу не застосовується, тобто справа підлягає передачі за підсудністю до господарського суду міста Києва.

(абзац третій підпункту 20.7 пункту 20 із змінами, внесеними згідно з постановами пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 10, від 10.07.2014 р. № 6)

20.8. У разі коли непідсудність справи даному місцевому господарському суду виявлено під час апеляційного чи касаційного перегляду судового рішення і останнє в зв'язку з цим скасовується, то

матеріали справи підлягають поверненню до місцевого господарського суду, який прийняв рішення, для виконання ним вимог частини першої статті 17 ГПК, про що зазначається в резолютивній частині постанови апеляційної чи касаційної інстанції.

(пункт 20 доповнено підпунктом 20.8 згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

20.9. Законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" (абзац шостий частини першої статті 12), який набрав чинності з 27.04.2014, змінено територіальну підсудність судових справ, підсудних господарським судам, розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. За тими ж правилами підсудності розглядаються господарськими судами й підвідомчі їм справи, пов'язані з нанесенням шкоди суб'єктами іноземної держави - нерезидентами (абзац одинадцятий частини першої статті 12 названого Закону).

(пункт 20 доповнено підпунктом 20.9 згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6)

21. Визнати таким, що втратило чинність, роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 27.06.2007 № 04-5/120 "Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам" (з подальшими змінами і доповненнями).

Голова Вищого
господарського суду України

(підпис)

В. Татьков

Секретар пленуму Вищого
господарського суду України

(підпис)

Г. Кравчук